

Araştırma makalesi / Research article • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.1003499

COVID-19 Hastalarının Klinik ve Tanımlayıcı Özellikleri¹

Clinical and Descriptive Characteristics of COVID-19 Patients

Asuman Çobanoğlu² , Nurten Gülsüm Bayrak³ , Ayşegül Coşkun³

Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:

A.Ç. 0000-0002-5656-1910; N.G.B. 0000-0002-7658-9961;
A.C. 0000-0002-3397-9759

¹Bu çalışma 17 - 19 Haziran 2021 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri Kongresi'nde sözel sunum olarak sunulmuştur.

²Giresun Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Giresun

³Prof. Dr. İlhan Özdemir Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Giresun

Sorumlu yazar / Corresponding author: Asuman Çobanoğlu,
E-posta: asuman.cobanoglu@giresun.edu.tr

Geliş tarihi / Date of receipt: 01.10.2021

Kabul tarihi / Date of acceptance: 05.11.2021

Atf / Citation: Çobanoğlu, A., Bayrak, N.G., ve Coşkun, A. (2021). COVID-19 hastalarının klinik ve tanımlayıcı özellikleri. *SBU Hemşirelik Dergisi*, 3(3), 147-152. doi: 10.48071/sbuhemsirelik1003499

ÖZ

Giriş: COVID-19 hastalarının klinik ve tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesi ve hastalığın ilerlemesini önlemek için optimal tedavi ve bakım stratejilerinin bulunması, mortalitenin ve hastalığın sosyal etkilerinin azaltılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Amaç: Araştırma hastanede yatan COVID-19 hastalarının klinik ve tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Yöntem: Tanımlayıcı ve retrospektif olarak yapılan araştırmanın örneklemini COVID-19 tanısı konmuş ve klinikte tedavi görmüş 127 hasta oluşturdu. Araştırmanın verileri COVID-19 tanısı almış ve araştırma tarihinde pandemi servisinde yatmış olan hastaların dosyalarından ve hastane otomasyon sistemindeki hasta bilgilerinden (hastaların demografik özellikleri, yaşam bulguları gibi) alındı. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve Ki-kare testi kullanıldı.

Bulgular: Araştırma örneğine alınan hastaların yaş ortalaması 63,14 ± 1,36 olup, %55,1'i kadın, %44,9'u erkektir. Klinikte tedavi gören hastaların %85,9'unda halsizlik, %52'sinde öksürük, %32,3'ünde tat almada değişiklik, %31,5'inde dispne, %14,2'sinde mide bulantısı ve %10,2'sinde kusma görüldüğü belirlendi. Araştırma kapsamına alınan hastaların %11,8'inin yoğun bakıma yatışının olduğu saptandı.

Sonuç: COVID-19 tanısına sahip ve serviste yatan hastaların verilerinin incelendiği bu çalışmada en çok görülen semptomun halsizlik olduğu, ileri yaş ve erkek olan hastaların yoğun bakıma yatış durumunun daha yüksek olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; hasta; SARS-CoV-2; semptom.

ABSTRACT

Introduction: Identifying the clinical characteristics of COVID-19 patients and finding optimal treatment and care strategies to prevent disease progression is of great significance for reducing mortality and the social impacts of the disease.

Aim: This research was conducted to determine the clinical and definitional characteristics of COVID-19 patients who were in a hospital.

Method: The sample of descriptive and retrospective study consisted of 127 patients diagnosed with COVID-19 and receiving treatment in the clinic. The data of the study were obtained from the files of the patients who were diagnosed with COVID-19 and hospitalized in the pandemic service and from the patient information in the hospital automation system (demographic characteristics of the patients, vital signs etc.). Descriptive figures, correlation analysis, and the Chi-square test were used in the analysis of the data.

Results: The average age of the patients included in the study sample is 63.14 ± 1.36, of whom 55.1% were women and 44.9 were men. The patients treated at the clinic 85.9% were diagnosed with fatigue, 52% with cough, 32.3% with taste change, 31.5% with dyspnea, 14.2% with nausea and 10.2% with vomiting. It was found that 11.8% of the patients included in the research were admitted to intensive care.

Conclusion: In this research, when the data of patients diagnosed with COVID-19 and inpatients were examined. It was determined that the most common symptom was fatigue and that patients of advanced age and male sex had a more intensive care unit admission level.

Keywords: COVID-19, patient, SARS-CoV-2, symptom.

Bu eser, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Giriş

COVID-19 enfeksiyonu, ilk olarak Çin'in Hubai eyaleti Wuhan şehrinde 31 Aralık 2019 tarihinde etiyolojisi bilinmeyen pnömoni vakası olarak bildirildi. Hastalık etkeninin daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir Koronavirüs (2019-nCoV) olduğu belirtildi (Wan ve ark., 2020). Bir epidemiyolojik araştırma, COVID-19 hastalarının ilk ortaya çıkışını Güney Çin'deki deniz ürünleri pazarı ile yakından ilişkili olduğunu gösterdi (Huang ve ark., 2020). COVID-19 etkeni Ocak 2020'de SARS-CoV virüsüne yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak tanımlandı (Vetter ve ark., 2020). Dünya genelinde COVID-19 salgını giderek arttı ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 30 Ocak 2020 tarihinde "uluslararası boyutta halk sağlığı acil durumu" 11 Mart 2020'de ise pandemi olarak ilan etti (World Health Organization [WHO], 2020). Dünya genelinde DSÖ tarafından şimdiki kadar (19 Ekim 2021) yaklaşık 240.631.670 COVID-19 vakası, 4.899.169 ölüm görüldüğü bildirildi (WHO, 2021).

Türkiye'de koronavirüs pandemisinde ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde görüldü (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2020). İlk vakanın görülmesinden sonra 19 Ekim 2021 tarihinde toplam vaka sayısı 7.387.537 olarak toplam kaybedilen hasta sayısı ise 65.778 olarak bildirildi (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2021). Sağlık Bakanlığı salgının önlenmesi ve salgınla mücadele kapsamında halkı bilgilendirmek ve yönlendirmek amacıyla hem görsel medyada hem de yazılı olarak güncel birçok bilgi paylaşımı yapmaya devam etmektedir. Halen dünya çapında yayılmaya hızla devam etmekte olan COVID-19 hastalığının birçok yönden bilinmeyen özellikleri ve tedavi şekli ile ilgili verilerin aydınlatılması amacıyla çalışmalar yapılmaktadır.

COVID-19 hastalığının etkeni olan SARS-CoV-2, koronavirus ailesinin tipik özelliklerine sahip ve Beta koronavirus 2b soyunda yer almaktadır. Tek zincirli, pozitif polariteli, zarflı bir RNA virüsüdür. COVID-19 klinik olarak halsizlik, ateş, nefes darlığı, kuru öksürük ve yorgunlukla karakterize bir enfeksiyon hastalığıdır (Wan ve ark., 2020). Bazı hastalarda kusma, diyare ve baş ağrısı görüldüğü de bildirilmiştir (He ve ark., 2020; Singh ve ark., 2021). Hastalık etkeni ile enfekte bireylerin akciğer görüntülerinde her iki akciğerde buzlu cam görüntüsü ve infiltratif gölgeler olduğu, ağır ilerleyen vakalarda ise akut solunum sıkıntısı sendromu (ARDS) ve septik şok görülmektedir. Bununla birlikte hastalığın klinik semptomlarını sergilemeyen asemptomatik vakalar da bulunmaktadır. COVID-19 insanlar arasında damlacık, aerosoller, yakın temas ve bunun dışında dışkı ve mukus enfeksiyonu gibi birden fazla yolla ve üstelik kuluçka döneminde de bulaştığı bilinmektedir (He ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Singh ve ark., 2021). Hastalığın inkübasyon süresi (enfeksiyon ajanı ile ilk temas sonrası belirti ve semptomların ortaya çıktığı süre) ortalama üç gün olmakla birlikte 0-24 gün arasında değişebilmektedir (Zhang ve ark., 2020). COVID-19 hastalarının %80'inde hastalık hafif/orta klinik tabloyla seyretmekte, ağır ve yoğun bakım gerektirecek kritik hastalık tablosu

ise olguların %20'sinde görülmektedir. Yaşlı, komorbiditeleri olan olgularda dispne, pnömoni, ARDS ve solunum yetmezliği gelişebilmektedir. Hastalık semptomlarının başlamasından dispne ortaya çıkana kadar geçen süre beş gün, hastaneye yatışa kadar geçen süre yedi gün, ARDS gelişene kadar geçen süre ise ortalama sekiz gün olarak bilinmektedir. İyileşme süreci hastalığın ikinci, üçüncü haftalarında başlamaktadır. İyileşen hastalardaki ortalama hastanede kalış süresi 10 gün olarak bildirilmektedir (Şener Cömert, 2020; Singh ve ark., 2021).

COVID-19 hastalığının tanısında en sık kullanılan yöntem "real-time" revers transkriptaz polimeraz zincir reaksiyonu (RT-PCR) olmakla birlikte, testin sensitivitesinin düşük olmasıyla ilgili olarak yalancı negatif sonuçlarla karşılaşılabilir (Wang ve ark., 2020c). Bu nedenle enfekte hastaların tanısından klinik özellikleri, hastalık belirtileri, laboratuvar ve toraks bilgisayarlı tomografisi bulgularıyla birlikte değerlendirme yapılması önemlidir. COVID-19 hastalığının hala henüz bilinmeyen birçok özelliği bulunmaktadır. Özellikle hastalıkla mücadele edilmesi, hastaların iyileştirilmesi, komplikasyonların önlenmesi ve bakımın güçlendirilmesi için olabildiğince bilgi üretilmeli ve paylaşılmalıdır.

Amaç

Araştırma COVID-19 hastalarının klinik ve tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Araştırma Soruları

1. COVID-19 hastalarının klinik olarak gözlenen ve tanımlanan hastalık özellikleri nelerdir?
2. COVID-19 hastalarında en sık görülen belirti ve semptomlar nelerdir?
3. COVID-19 hastalarının demografik özelliklerine göre hastalığın tanımlayıcı özellikleri arasında ilişki var mı?

Yöntem

Araştırmanın Tasarımı

Çalışma COVID-19 tanısı konulmuş hastaların klinik ve hastalık özelliklerinin belirlenmesi amacıyla retrospektif olarak yapıldı.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma verileri Türkiye'nin kuzeyinde yer alan bir eğitim ve araştırma hastanesinde 20 Şubat - 20 Mart 2021 tarihleri arasında toplandı.

Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini bir eğitim ve araştırma hastanesinde RT-PCR testi pozitifliğiyle COVID-19 tanısı alan ve klinikte yatarak tedavi görmüş olan hastalar (N = 156) oluşturdu. Araştırmanın örneklemini COVID-19 tanısı konulan ve klinikte tedavi görmüş olan 127 hasta oluşturdu. Araştırmada bazı hasta dosyalarında araştırma verileriyle ilgili bilgilerin eksik olması nedeniyle 29 hasta dosyası araştırma dışı bırakıldı.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri literatür (Vetter ve ark., 2020; Wan ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020b; Zhang ve ark., 2020) incelenerek oluşturulmuş 16 soruluk bir anket formu aracılığıyla toplandı. Bu formda hastaların sosyodemografik bilgileri, yaşam bulguları, hastalık bulguları, kronik hastalık durumları, ilaç tedavileri ve yoğun bakıma yatma durumları ile ilgili sorular yer almaktadır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın bütün aşamalarında Helsinki Deklarasyonu ilkeleri göz önünde tutuldu. Araştırmanın uygulanması için Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma İnceleme Komisyonundan ayrıca Giresun Üniversitesi Girişimsel Etik Kurulundan (18.02.2021/25) etik kurul izni alındı.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri COVID-19 tanısı almış ve 1 Haziran – 1 Eylül 2020 tarihleri arasında pandemi servisinde yatmış olan hastaların klinik özellikleri, yaşam bulguları, kronik hastalık varlığı, yoğun bakım ünitesine yatış durumu gibi bilgileri dosyalarından ve hastane otomasyon sisteminden geriye dönük olarak elde edildi. Araştırma verileri pandemi kliniğinde çalışan ve veri toplama formları ile ilgili bilgilendirilmiş iki hemşire tarafından toplandı. Araştırma verilerinin alındığı hastanede hastaların günlük ateş takiplerinde kalibrasyonu yapılmış olan uzaktan temassız ateş ölçer ve kan basıncı ölçümlerinde ise aneroid tip manuel tansiyon aleti kullanılmaktadır. COVID-19 teşhisi, DSÖ tarafından oluşturulan protokole uygun olarak, hastane laboratuvarında nazofaringeal numunelerin kantitatif RT-PCR testinin sonuçlarına göre konulmaktadır. Araştırma örnekleminin toplandığı süre içerisinde COVID-19 tanısı konulmuş ve tedavi için yatan hastalara 10. gün sonunda tekrar PCR testi yapılmakta ve test sonucu negatifse ve hastanın genel durumu iyi ise taburcu edilmektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 15,0 (Statistical Package for Social Science) paket programı kullanıldı. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelendi. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (ortalama, yüzde, minimum, maksimum), korelasyon analizi ve Ki-kare testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık için $p < 0,05$ kabul edildi.

Bulgular

Araştırma örneklemine alınan hastaların yaş ortalaması $63,14 \pm 1,36$ yıl olup, %55,1'i kadın, %44,9'u erkektir. Hastaların %47,2'sinin şehir merkezinde yaşadığı, %11'inin sigara kullandığı, %58,3'ünün kronik bir hastalığının olduğu belirlendi (Tablo 1).

Hastaların COVID-19 ile ilgili tedavi protokollerine bakıldığında: %69,3'ünün antibiyotik kullandığı, %67,7'sinin antikoagülan, %25,4'ünün antiemetik, %42,5'inin antihipertansif, %19,7'sinin vitamin ve hastaların tamamının antiviral ilaç kullandığı belirlendi (Tablo 2).

Tablo 1: COVID-19 Hastalarının Tanımlayıcı Özellikleri (n = 127)

Özellikler	Ort ± SS	Min - Maks
Yaş	63,14 ± 1,36	23 - 92
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	70	55,1
Erkek	57	44,9
Yaşadığı yer		
İl	60	47,2
İlçe	45	35,4
Köy	22	17,3
Sigara kullanma durumu		
Evet	14	11
Hayır	113	89
Kronik hastalık varlığı		
Var	74	58,3
Yok	53	41,7

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; Min: En Küçük Değer; Maks: En Büyük Değer

Tablo 2: COVID-19 Hastalarının Tedavisinde Kullanılan İlaçlar (n = 127)

İlaç türleri	n	%
Antibiyotik		
Var	88	69,3
Yok	39	30,7
Antiviral		
Var	127	100
Yok	0	0
Antikoagülan		
Var	86	67,7
Yok	41	32,3
Antiemetik		
Var	20	25,4
Yok	107	74,6
Antihipertansif		
Var	54	42,5
Yok	73	57,5
Vitamin		
Var	25	19,7
Yok	102	80,3

Tablo 3: COVID-19 Hastalarının Klinik Özellikleri (n = 127)

Özellik	Ort ± SS	Min - Maks
Sistolik kan basıncı (mmHg)	128,06 ± 78,66	93 - 186
Nabız (dk.)	80,64 ± 7,77	63 - 103
Ateş (°C)	36,45	35,30 - 39,00
	n	%
Bulantı		
Var	18	14,2
Yok	109	85,8
Kusma		
Var	13	10,2
Yok	114	89,8
İshal		
Var	7	1,9
Yok	120	98,1
Halsizlik		
Var	108	85,9
Yok	19	14,1
Tat almada değişiklik		
Var	41	32,3
Yok	86	67,7
Koku almada değişiklik		
Var	57	44,9
Yok	70	55,1
Dispne		
Var	40	31,5
Yok	87	68,5
Öksürük		
Var	66	52
Yok	61	48
Yoğun bakıma yatış durumu		
Var	15	11,8
Yok	112	88,2

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; Min: En Küçük Değer; Maks: En Büyük Değer

Tablo 3'te COVID-19 enfeksiyonu geçiren hastaların belirti ve bulguları gösterilmektedir. Hastaların sistolik kan basıncı ölçüm ortalaması 128,06 ± 78,66 mmHg, nabız ortalamalarının ise 80,64 ± 7,77 dk, ateş ortalamalarının ise 36,45°C (en düşük 35,3°C, en yüksek 39°C olduğu) olduğu saptandı. Hastaların %85,9'unda (n = 108) halsizlik, %52'sinde (n = 66) öksürük, %44,9'unda (n = 57) koku almada bozukluk, %32,3'ünde (n = 41) tat almada değişiklik, %31,5'inde (n = 40) dispne, %14,2'sinde (n = 18) mide bulantısı, %10,2'sinde (n = 13) kusma, %1,9'unda (n = 7) ishal görüldüğü belirlendi. Araştırma kapsamına alınan hastaların %11,8'inin (n = 15) yoğun bakım ünitesine yatışının olduğu belirlendi.

Hastaların cinsiyeti ile yoğun bakım ünitesine yatma durumları arasında anlamlı bir fark olduğu (p < 0,05) belirlendi. Hastala-

Tablo 4: Hastaların Bazı Özelliklerine Göre Yoğun Bakım Ünitesine Yatma Durumları (n = 127)

Özellikler	Yoğun Bakım Ünitesine Yatış			
	r*	p		
Yaş	0,229	0,009		
Yoğun bakıma yatış	Var	Yok	x²	p
	n (%)	n (%)		
Cinsiyet				
Kadın	4 (5,7)	66 (99,3)	5,566	0,018
Erkek	11 (19,3)	46 (80,7)		
Sigara kullanma durumu				
Evet	2 (14,3)	12 (85,7)	0,093	0,761
Hayır	13 (11,5)	100 (88,5)		
Kronik hastalık varlığı				
Evet	11 (14,9)	63 (85,1)	1,588	0,208
Hayır	4 (7,5)	49 (92,5)		
Dispne				
Evet	8 (20)	32 (80)	3,759	0,053
Hayır	7 (8)	80 (92)		

*r = Spearman Korelasyon Katsayısı; x² = Ki-kare; p < 0,05

rın sigara kullanma, kronik hastalık ve dispne görülme durumuna göre yoğun bakım ünitesine yatma durumları arasında ise anlamlı bir fark olmadığı (p > 0,05) belirlendi. Hastaların yaşı ile pozitif yönde, çok zayıf güçte ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptandı (Tablo 4).

Tartışma

Bu çalışmada COVID-19 tanısı konulmuş ve klinikte yatarak tedavi gören hastaların sosyodemografik verileri ve hastalığa ilişkin bazı klinik özellikleri değerlendirildi. Çalışmada COVID-19 hastalarında en sık görülen belirtilerin halsizlik, öksürük, tat almada değişiklik ve dispne olduğu belirlendi. Yapılan birçok çalışmada en yaygın semptomun ateş olduğu bildirilirken (Chen ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Song ve ark., 2020; Wan ve ark., 2020; Wang ve ark. 2020a,b; Zhang ve ark., 2020) bazı çalışmalarda da daha yaygın olarak öksürük görüldüğü bildirilmektedir (Alsofayan, Althunayyan, Khan, Hakawi ve Assiri, 2020; Graham ve ark., 2020). Wang ve arkadaşlarının (2020a) çalışmasında COVID-19'da en yaygın görülen belirtinin ateş, öksürük ve dispne olduğu bildirilmiştir. Alsofayan ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada ise en yaygın semptomun öksürük olduğu daha sonra ateş görüldüğü belirtilmektedir. Avrupa'nın birden fazla ülkesinde çok merkezli olarak yapılan bir çalışmada ise en sık görülen belirtinin halsizlik, baş ağrısı ve ateş olduğu bildirilmektedir (Lechien ve ark., 2021). Konuyla ilgili yapılmış bir sistematik derleme ve meta analiz çalışmasında en yaygın semptomun ateş daha sonra öksürük olduğu bildirilmektedir (Li ve ark., 2021). Çalışmada hastaların ateş ortalamalarının normal değerde olduğu bulgusuna göre

değerlendirme yaptığımızda, yapılan çalışmalarda hastalığın semptomları arasında yüksek oranda ateş görülmesinde; genetik farklılık, hastanede yatan hastaların klinik durumu, hastalığın seyri ve örneklem popülasyonundaki farklılıklar gibi değişkenler ile açıklanabilir.

Araştırmada COVID-19 hastalarının vücut ısısı ölçüm sonucu ortalamalarının normal düzeyde (36,45°C) olduğu saptandı. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda ateş ölçümlerinde hastalarda yüksek ateş görülme oranının oldukça fazla olduğu bildirilmektedir (Graham ve ark., 2020; Guan ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020a,b; Lechien ve ark., 2021). Yapılan bir çalışmada COVID-19 hastalarının %42,8'inde sağlık kuruluşuna başvuru sırasında, %88,7'sinin hastaneye yatışı sırasında ateş görüldüğü bildirilmiştir (Guan ve ark. 2020). Ateş ölçüm sonuçlarının konuyla ilgili yapılan çalışmalar ve literatür bilgisinden farklı olmasının nedeni ateş ölçümlerinde standardın sağlanamış olması (aynı kişinin ölçüm yapması, aynı ölçüm cihazının kullanılması vb.) ya da örneklem popülasyonunun veya klinikte tedavi gösteren hastaların hafif seyirli olması gibi birden fazla faktörün sonuçta etkili olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın önemli bulgularından biri de hastaların %44,9'unda koku almada bozukluk görülmesidir. Literatürde nazal ve olfaktör mukozada yarık varken virüs girişi olan veya yüksek düzeyde nazal/olfaktör ACE2 ekspresyonu olan hastalarda diğer hastalara kıyasla daha kolay koku disfonksiyonu gelişebileceği belirtilmektedir (Lechien ve ark., 2021). Araştırma bulgularında bu literatür bilgisiyle ilgili bir veri mevcut olmakla birlikte COVID-19 hastalığında koku almada bozukluk görülmesinin önemli bir semptom olduğu ve özellikle tedaviye ihtiyaç duyan hastaların belirlenmesinde yardımcı olabileceği bildirilmektedir (Moein ve ark., 2020; Lechien ve ark., 2021).

COVID-19 ile ilgili yapılan birçok çalışmada ileri yaş ve kronik hastalığa sahip olmanın hastalığın daha ağır atlatıldığı ve ölümle sonuçlandığı belirtilmektedir (Alsofayan ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020b; Yang ve ark., 2020; Zhou ve ark., 2020). Çalışmada literatür ile uyumlu olarak hastaların yaşı ve cinsiyeti ile yoğun bakım ünitesine yatış arasında anlamlı bir ilişki olduğu ancak kronik hastalık, sigara kullanımı ve dispne görülmesi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptandı. Başka bir çalışmada ise yoğun bakım ünitesine yatışı olan hastalarda dispne ve gastrointestinal sistem rahatsızlıklarının diğer hastalara göre daha yaygın görüldüğü bildirilmektedir (Wang ve ark., 2020a). Zhou ve arkadaşlarının (2020) yaptığı bir çalışmada, yaş ve kronik hastalığa sahip olma ile hastalığın klinik seyri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirttiktedirler. Yapılan bir başka çalışmada ise yoğun bakım ünitesine yatma durumları arasında kadın ve erkek cinsiyet açısından fark olmadığını ve dispne, karın ağrısı, iştahsızlık gibi bulguların yoğun bakıma yatan hastalarda daha yaygın görüldüğü bildirilmektedir (Wang ve ark., 2020a). Araştırmaya benzer şekilde, başka bir çalışmada ise erkek cinsiyet ile hastaların yoğun bakım ünitesine yatış durumu arasında ilişki olduğu belirlenmiştir (Mylona ve ark., 2021). Çalışmada litera-

türe benzer şekilde ileri yaş ve erkek cinsiyette olan hastaların yoğun bakım ünitesine yatma durumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın kısıtlılığı sadece tek bir merkezde ve belli tarihler arasında tedavi alan COVID-19 hastalarının araştırma kapsamına alınmış olması, hastaların sadece klinik belirti ve yaşam bulgularının değerlendirilip, laboratuvar verileri ve radyolojik bulgularının değerlendirilmemiş olmasıdır. Hastaların klinik takip ve hastalık süreçlerindeki değişikliklerden, her hastada aynı veriye ulaşmadaki zorluktan ve çalışmada veri değerlendirilmesinin karmaşık olabileceğinden dolayı hastaların radyolojik bulguları, laboratuvar verileri, sıvı-elektrolit dengesi vb. veriler çalışmada değerlendirilmemiştir.

Sonuç

COVID-19 tanıya sahip ve klinikte yatarak tedavi gören hastaların verilerinin incelendiği bu çalışmada; hastalar arasında en yaygın semptomun halsizlik olduğu, ileri yaş ve erkek cinsiyette olan hastaların yoğun bakım ünitesine yatış durumunun daha yüksek olduğu belirlendi.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı, Giresun Üniversitesi Girişimsel Etik Kurulundan alınmıştır (Tarih: 18.02.2021 ve Karar No: 25).

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsepti) ve Tasarımı – AÇ; Veri Toplama/Literatür Tarama - AÇ., NGB, AC; Verilerin Analizi ve Yorumlanması - AÇ, NGB, AC; Makalenin Hazırlanması - AÇ, NGB, AC; Yayınlanacak Son Haline Onay Vermek - AÇ, NGB, AC.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek Beyanı: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Kaynaklar

- Alsofayan, Y.M., Althunayyan, S.M., Khan, A.A., Hakawi, A.M., & Assiri, A.M. (2020). Clinical characteristics of COVID-19 in Saudi Arabia. *Journal of Infection and Public Health*, 13(7), 920-925. doi: 10.1016/j.jiph.2020.05.026
- Chen, N., Zhou, M., Dong, X., Ou, J., Gong, F., Han, Y., ... Zhang, L. (2020). Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China. A descriptive study. *Lancet*, 395(10223), 507-513. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30211-7
- Graham, N.S.N., Junghans, C., Downes, R., Sendall, C., Lai, H., McKirdy, A., ... Sharp, D.J. (2020). SARS-CoV-2 infection, clinical features and outcome of COVID-19 in United Kingdom nursing homes. *Journal of Infection*, 81(3), 411-419. doi: 10.1016/j.jinf.2020.05.073

- Guan, W., Ni, Z., Hu, Y., Liang, W., Ou, C., He, J., ... Zhong, N. (2020). Clinical characteristics of coronavirus disease 2019 in China. *The New England Journal of Medicine*, 382(18), 1708–1720. doi: 10.1056/NEJMoa2002032
- He, G., Sun, W., Fang, P., Huang, J., Gamber, M., Cai, J., & Wu, J. (2020). The clinical feature of silent infections of novel coronavirus infection in Wenzhou. *Journal of Medical Virology*, 92(10), 1761-1763. doi: 10.1002/jmv.25861
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ... Caot, B. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*, 395(10223), 497-506. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30183-5
- Lechien, J.R., Chiesa-Estomba, C.M., Radulesco, T., Michel, J., Vaira, L.A., Le Bon, S.D., ... Saussez, S. (2021). Clinical features of patients who had two COVID-19 episodes: A European Multicentre Case Series. *Journal of Internal Medicine*, 290(2), 421-429. doi: 10.1111/joim.13259
- Li, J., Huang, D.Q., Zou, B., Yang, H., Hui, W.Z., Rui, F., ... Nguyen, M.H. (2021). Epidemiology of COVID-19: Asystematic review and meta-analysis of clinical characteristics, risk factors and outcomes. *Journal of Medical Virology*, 93(3), 1449-1458. doi: 10.1002/jmv.26424
- Moein, S.T., Hashemian, S.M., Mansourafshar, B., Tousi, A.K., Tabarsi, P., Doty, R.L. (2020). Smell dysfunction: A biomarker for COVID-19. *International Forum of Allergy & Rhinology*, 10(8), 944-950. doi: 10.1002/alr.22587
- Mylona, E., Evangelia, M., Eleftheria, K., Vasilios, V., Vana, S., Vissaria, S., ... Ioannis, K. (2021). Clinical features and outcomes of hospitalized COVID-19 patients in a low burden region. *Pathogens and Global Health*, 115(4), 243-249. doi: 10.1080/20477724.2021.1893485
- Singh, R., Kang, A., Luo, X., Jeyanathan, M., Gillgrass, A., Afkhami, S., & Xing, Z. (2021). COVID-19: Current knowledge in clinical features, immunological responses, and vaccine development. *The FASEB Journal*, 35(3), e21409. doi: 10.1096/fj.202002662R
- Song, F., Shi, N., Shan, F., Zhang, Z., Shen, J., Lu, H., ... Shi, Y. (2020) Emerging 2019 novel coronavirus (2019-nCoV). *Pneumonia. Radiology*, 295(1), 210-218. doi: 10.1148/radiol.2020200274
- Şener Cömert, S. (2020). COVID-19 olgusunun klinik özellikleri ve yaklaşım. *Southern Clinics of Istanbul Eurasia*, 31, 13-15. doi: 10.14744/scie.2020.73645
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2020). Genel koronavirus tablosu. Erişim adresi (05.03.2021): <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2021). Günlük COVID-19 tablosu. Erişim adresi (19.10.2021): <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Vetter, P., Vu, D.L., L'Huillier, A.G., Schibler, M., Kaiser, L., & Jacquerioz, F. (2020). Clinical features of Covid-19. *BMJ*, 17. doi: 10.1136/bmj.m1470
- Wan, S., Xiang, Y., Fang, W., Zheng, Y., Li, B., Hu, Y., ... Yang, R. (2020). Clinical features and treatment of COVID-19 patients in northeast Chongqing. *Journal of Medical Virology*, 92(7), 797-806. doi: 10.1002/jmv.25783
- Wang, D., Hu, B., Hu, C., Zhu, F., Liu, X., Zhang, J., ... Peng, Z. (2020a). Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus-infected pneumonia in Wuhan, China. *JAMA*, 323(11), 1061-1069. doi: 10.1001/jama.2020.1585
- Wang, R., Pan, M., Zhang, X., Han, M., Fan, X., Zhao, F., ... Shen, L. (2020b). Epidemiological and clinical features of 125 hospitalized patients with COVID-19 in Fuyang, Anhui, China. *International Journal of Infectious Disease*, 95, 421-428. doi: 10.1016/j.ijid.2020.03.070
- Wang, W., Xu, Y., Gao, R., Lu, R., Han, K., Wu, G., & Tan, W. (2020c). Detection of SARS-CoV-2 in different types of clinical specimens. *JAMA*, 323(18), 1843–44. doi:10.1001/jama.2020.3786
- World Health Organization (WHO). (2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Retrieved from (12.03.2021): <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- World Health Organization (WHO). (2021). WHO coronavirus (COVID-19) dashboard. Retrieved from (19.10.2021): <https://covid19.who.int/>
- Yang, X., Yu, Y., Xu, J., Shu, H., Xia, J., Liu, H., ... Shang, Y. (2020). Clinical course and outcomes of critically ill patients with SARS-CoV-2 pneumonia in Wuhan, China: A single-centered, retrospective, observational study. *The Lancet Respiratory Medicine*, 8(5), 475–481. doi: 10.1016/S2213-2600(20)30079-5
- Zhang, R., Ouyang, H., Fu, L., Wang, S., Han, J., Huang, K., ... Fu, Z. (2020). CT features of SARS-CoV- 2 pneumonia according to clinical presentation. *European Radiology*, 30(8), 4417-4426. doi: 10.1007/s00330-020-06854-1
- Zhou, F., Yu, T., Du, R., Fan, G., Liu, Y., Liu, Z., ... Cao, B. (2020). Clinical course and risk factors for mortality of adult inpatients with COVID-19 in Wuhan, China: A retrospective cohort study. *Lancet*, 395(10229), 1054–1062. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30566-3